

Poslanica o svjetlima

Hamza Halitović

UDK 2-584
2.584.5

Uvodna razmatranja *Poslanice o svjetlima*

Duhovno putovanje i uzdizanje među najvažnijim su temama za islamsku duhovnost. Kroz historiju islamske misli mnogi su učenjaci duhovno putovanje opisivali na različite načine. Najčešće se ono razumijevalo kao čovjekov prolazak kroz različita duhovna stanja (*hal*) i postaje (*mekam*) sve dok se ne dostigne najuzvišeniji cilj tragaoca, a to je gubljenje svoje individualnosti u Bogu Uzvišenom (*visal*). Unutar tesavvufske baštine razvio se poseban interes za opis duhovnih postaja i stanja kroz koje prolazi duhovni putnik (*salik*). Stoga se u literaturi ranih sufija mogu naći opisi *mekama*. Mada u literaturi ranih sufija često susrećemo različite tvrdnje o opisu i broju duhovnih postaja, kod Halladža ih je četrdeset¹, kod Abdullaha Ensaraja sto², dok kod Ebu Nasra Sarradža susrećemo sedam *mekama*. Čini se da je Sarradžovo shvatanje duhovnog puta prevladalo, te u kasnijoj tesavvufskoj literaturi uglavnom nalazimo opis

samo sedam postaja kroz koje prolazi duša duhovnog putnika na putu svog usavršavanja. Zbog bolje preglednosti ove tematike ovdje ćemo ih navesti i ukratko opisati.

1. *Nefsi emmara* – duša sklona zlu, prva postaja s koje murid kreće na put usavršavanja. Ona je opisana kao najniža postaja koju duša dotiče na putu svog spuštanja u materijalno. Sve dok se nalazi u njoj, duša je zarobljena u svijetu grube materije i obhrvana je sebičnom žudnjom i strašću za spoljašnjim oblicima.
2. *Nefs-i levvama* – duša koja sebe kori, na ovoj postaji čovjek shvaća pogubnost svog prijašnjeg stanja i polahko se okreće ka svijetu duha i zaogrće se vrlinom. No, utjecaj prethodne postaje još uvijek je jak pa je duša u konstantnom prekoravanju same sebe zbog utjecaja zla kojeg još živo osjeća u sebi.
3. *Nefs-i mulhima* – nadahnuta duša, na ovoj postaji duša se preko milosti Božije i dugotrajne borbe sa svojim strastima

¹ Vidjeti treće poglavlje Halladžovog djela *Ta-wa-sin*.

² Abdullah Ensari napisao je jednu od prvih knjiga koja se bavi opisom postaja na duhovnom putu. Njen naslov na perzijskom jeziku je *Sad Meydan*, dok je pred kraj svoga života Abdullah Ensari sam revidirao i napisao verziju ove knjige na

arapskom jeziku pod naslovom *Manazil ul-Sairin*. Ova arapska verzija bila je veoma popularna i mnogo komentirana, između ostalih komentare na nju napisali su i Afifuddina Tilimsani i Abdurrezak Kašani, koji su od najznačajnijih ličnosti unutar ekberijanske škole.

uspjela pročitati od utjecaja niskih nagona. Ona se sada približila duhovnom svijetu. Njoj dolaze nadahnuća i počinje imati otkrovenja prilikom kojih doživljava veliku nasladu. No, ipak, utjecaj niskih strasti nije još uvijek prestao, tako da je duša još uvijek u opasnosti da se stropošta na najnižu postaju. Zbog toga je ovaj mekam opisan kao jedan od najtežih mekama jer "pad" sa njega u ponor strasti može biti "smrtonosan" po duhovno stremljenje murida i donijeti mu propast na oba svijeta.

4. *Nefsi mutmeinna – duša smirena*, na ovoj postaji duša se pročisti od djelovanja zla i ostvaruje potpuni mir i spokoj. Ovo je prva postaja evlijaluka a također je i prva postaja *fena* – iščeznuća u Istinitom Bogu. Također, kaže se da se na ovu postaju odnosi hadis Božijeg Poslanika s.a.v.a.: "Umrite prije smrti."
5. *Nefs-i radijja – zadovoljna duša*, na ovoj postaji duša postaje zadovoljna sa svojim Gospodarom i sa svim njegovim odredbama. Ona na ovoj postaji uživa razna osvjeđenja i proniče u tajne Božije odredbe te razumije uzročnost stvari i njihovu svrhu.
6. *Nefs-i merdijja – duša sa kojom je Bog zadovoljan*, na ovom mekamu duša prelazi iz *fena* u *beka* i upotpunjuje svoje duhovno putovanje. Na ovoj postaji čovjek ispunjava svrhu svojega stvaranja i postaje istinski Božiji namjesnik (*halifa*) na zemlji. Također, na ovoj postaji čovjek postaje podesan da upućuje druge ljude na duhovnom putu.

7. *Nefs-i kamila – duša potpuna*, ovaj mekam u većini sufijskih djela veoma je šturo opisan. Ovo je postaja upotpunjavanja i usavršavanja duše koju samo rijetki dostižu.

Duhovnim putovanjem, njegovim postajama i stanjima bavi se i Ibn Arebijeva poslanica čiji je puni naslov: *Risalat ul-en'war fi-ma yumnah sabib-ul-khalwah min-el-esrar* (Poslanica o svjetlima u tajnama darovanim ljudima osamljivanja)¹, a napisana je u Konji 1205. godine. Ona je jedno od najpoznatijih Ibn Arebijevih djela. Doživjela je mnogo izdanja na arapskom jeziku, a također je prevedena i objavljena na većinu ostalih jezika kojima govore muslimani.² Od zapadnih jezika provođena i objavljuvana na francuskom³, španskom i engleskom jeziku⁴. Ovu poslanicu je Ibn Arebi napisao kao odgovor svom neimenovanom prijatelju koji je od njega zatražio pojašnjenje duhovnog putovanja i uzdizanja. Na samom početku ove poslanice srećemo sljedeće Ibn Arebijeve riječi: "Znaj da otkada je Allah stvorio ljudska bića i izveo ih iz nepostojanja u postojanje, ona nisu prestala biti putnici." Na ovaj način Ibn Arebi definira čovjeka kao putnika u ontološkom smislu, kao biće koje se seli od postaje do postaje i prolazi kroz oblasti u oblastima na svom putovanju od iskonske vječnosti (*ezel*) do buduće vječnosti (*ebed*). Čovjek na tom putu prolazi kroz sljedećih šest oblasti:

1. Pra-iskon,
2. Ovaj svijet,
3. Međusvijet,
4. Zemlja proživljenja,
5. Džennet ili Džehennem,
6. Pješčana dina izvan Dženneta.

³ Za ovo djelo postoje još dva alternativna naslova *Kitab ul-Khalwah* i *Kitab ul suluk fi hakikat*.

⁴ Ova poslanica do sada je prevedena i objavljivana na turskom, farsu, urdu i malajskom jeziku.

⁵ Na francuskom je objavljena 1994. godine pod naslovom: *Voyage vers le maître de la puissance*.

⁶ Na engleskom je objavljena 1981. godine u prijevodu Rabie Terri Harris, pod naslovom: *Journey to the Lord of Power*. Ona je u ovoj knjizi prevela i dijelove iz El-Džilijevog komentara na ovu poslanicu koji smo i mi koristili pri spremanju našeg prijevoda.

Čovjekovo se putovanje u općem smislu završava u petoj oblasti no suštinski se ono proteže u vječnost jer: "U svakoj od ovih oblasti nalaze se mjesta koja su oblasti unutar oblasti i njihovo razumijevanje u svoj njihovoj raznolikosti nije u opsegu ljudske moći." Čovjek koji je prvo stvoren kao duhovna zbilja, prije dolaska na ovaj svijet, u oblasti pra-iskona (*elesta*) imao je osvjedočenje Božije Gospodstvenosti prije nego je poslat u materijalno tijelo. Po dolasku na ovaj svijet, koji je po Ibn Arebijevim riječima, "mjesto odgovornosti, iskušenja i djelovanja", njegovo iskonsko svjedočenje stavljeno je na kušnju. No, jedna od karakteristika ovoga svijeta jeste i to da se čovjek može usmjeriti duhovnom svijetu dok je još u tijelu i zaputiti se ka oblastima koje su "iznad" njega. Za upotpunjavanje ovog poduhvata potrebno je slijediti duhovni put i prakticirati jednu od najznačajnijih praksi toga puta, a to je povlačenje u osamu – halvet.⁷ Stoga duhovno putovanje koje Ibn Arebi razmatra u ovoj poslanici već podrazumijeva da je putnik prešao inicijalne faze duhovnog puta.⁸ Zapravo, sam halvet jedna je od posljednjih praksi kojima se podvrgavaju sljedbenici tarikata, tako da u većini derviških redova u halvet ulaze samo sazreli derviši koji se spremaju prihvatiti emanet upućivanja drugih ljudi (*iršad*). U halvetu, pri čemu se čovjek potpuno odvajava od oblasti ovog svijeta i zaranja u zikr, započinje duhovno uzdizanje. Duhovni putnik uspinje se od postaje do postaje prelazeći u oblasti u koje bi inače došao samo poslije svoje smrti. Na tom putu događaju mu se raznovrsna otkrovenja (*kešf*) i čuda (*keramet*), no Ibn Arebi u ovoj poslanici uporno savjetuje čitaoca da se na njih ne osvrće. Jer ako duhovni putnik obrati pažnju na svjetove koji mu se otkrivaju, bit će prognan i njegov daljnji

napredak bit će obustavljen. Duhovni putnik na ovom putovanju mora tražiti samo Boga. Bogatstva svjetova koja se otvaraju pred njim *salik* ne treba shvatiti nikako drugačije osim kao iskušenje. Onaj koji bude imao sreće da ostvari najuzvišenije postaje ovog putovanja, bit će zatim vraćen ograničenim zemaljskim čulima i tek tada može postati *potpunim čovjekom* (*insan-i kamil*), koji je ozbiljio i visoke (*ulvi*) i niske (*sufli*) svjetove. On je prešao iz područja *fenaa* u *bekaa* gdje vidi Božije Postojanje u svemu, a istovremeno vidi svoje nepostojanje i nepostojanje svjetova u potpunosti.

Poslanica o svjetlima više je opis fenomenologije i ontologije duhovnog putovanja, nego što je praktični priručnik za njega. Ipak, ona nije u potpunosti lišena praktične dimenzije koja se prije svega ogleda u izgrađivanju ispravnog stava kod onih koji žele putovati. *Poslanica o svjetlima* pisana je veoma sažeto i može se reći da je sinteza većine tema koje se odnose na *sejr-i suluk*, a ipak je u njoj Ibn Arebi opisao duhovno putovanje onako kako ga niko prije njega nije opisao. Iz svih razloga koje smo nabrojali, ova poslanica zauzima veoma značajno mjesto u historiji islamske duhovne baštine. Uz prijevod *Poslanice o svjetlima* u ovom radu također je u fusnotama zastupljen i izbor iz komentara na nju, komentara koji je napisao Abdulkerim El-Džili (1365–1408), koji je sam po sebi jedna od najznačajnijih ličnosti iz oblasti teoretskog sufizma.⁹ On je napisao komentar na *Poslanicu o svjetlima* čiji je puni naslov *el-Isfar 'an risalat-ul-enwar fima yatajalla li abl il-zikr min el-esrar* (Putovanje u Poslanicu o svjetlima onako kako se očitovale ljudima zikra i tajni). Komentar je u ovom našem prijevodu raspoređen u fusnotama na mjestima na kojima smo smatrali da je neophodno objašnjenje uz tekst poslanice.

⁷ Halvet kao duhovna praksa ima svoje uporište u sunnetu Božijeg Poslanika, s.a.v.a., koji se povlaćio u osamu u pećini Hira.

⁸ Ibn Arebi je ove inicijalne faze duhovnog puta obradio u svojim drugim djelima, kao što je *Kitab*

ul-Kunb, te u nekim od poglavlja *Futuhata*.

⁹ On je autor proslavljene knjige *Insan ul-Kamil*, koja se poslije Ibn Arebijevih knjiga smatra najznačajnijim irfanskim djelom.

Poslanica o svjetlima u tajnama darovanim ljudima osamljivanja

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Slava Allahu, Darivatelju, Stvoritelju razuma, Naredbodavcu, Pokretaču uzroka koji je prenošenje znanja uspostavio. Njegovi su milost i ljepota, od Njega su moć i snaga. Nema boga osim Njega, Gospodara Silnog Prijestolja. Neka je Allahov mir i blagoslov nad onim u kojem su uspostavljeni znakovi upute, kojeg je On poslao sa svjetlom kojim vodi i zavodi koga On hoće, te na njegovu časnu porodicu, kao i na njegove čiste ashabe, sve do Sudnjega Dana.

Odgovorit ću na tvoje pitanje, o plemeniti prijatelju i prisni saputniče, u vezi s putovanjem ka Gospodaru Slavljenom, o dolasku u Njegovu blizinu, te povratak putem Njega, od Njega, Njegovom stvaranju, bez odvajanja. Zasigurno nema ničega što postoji osim Allaha, Najuzvišenijeg, Njegovih Svojstava i Njegovih djela. Sve je On, sve je po Njemu, od Njega i ka Njemu. Kada bi On bio zastrt od svijeta, koliko je jedan treptaj oka, svijet bi iščezao u tome trenu. Svijet postoji jedino preko Njegovog čuvanja i nadgledanja. Ipak, Njegova pojava u Njegovom svjetlu toliko je silna da nadvladava naše opažanje. Tako da nazivamo Njegovo pokazivanje zastorom.

Prvo ću ti opisati (neka ti Allah podari uspjeh) prirodu putovanja ka Njemu, zatim postupak stizanja i stajanja pred Njim, potom kako se On obraća tebi dok sjediš na ćilimu Njegovog osvjeđenja. Zatim prirodu vraćanja od Njega do prisutnosti Njegovog djelovanja, s Njim i ka Njemu. Opisat ću ti i iščeznuće u Njemu (*fena*), što je niža postaja od postaje povratka.¹

Znaj, o plemeniti brate, da staza ima mnogo, dok je Put Istine jedinstven. Tragaoci za putem istine su pojedinci. Tako da, iako je Put Istine jedan, aspekti koje pokazuje variraju s različitim okolnostima u kojima se nalaze putnici (*salik*), s istrajnošću ili nedostatkom njihove motivacije, snagom ili slabošću njihove duhovne prirode, ispravnošću ili neispravnošću njihove težnje, sa zdravljem ili bolešću u odnosu na ono što im je cilj. Neki tragaoci posjeduju sve poželjne osobine, dok drugi imaju samo neke od njih. Tako da konstitucija duhovnog putnika, naprimjer, može biti prepreka, dok njegova duhovna težnja može biti plemenita i dobra. Ovaj princip važi za sve slučajeve. Međutim, moram ti prvo razjasniti znanje o oblastima i šta se pod njima podrazumijeva na ovome mjestu. Oblasti (*marwat*) jeste izraz za osnovu trenutaka u kojima stvari ulaze u postojanje i u kojima nastaje doživljaj.

Neophodno je da znaš šta Istiniti (*Hakk*) želi od tebe u svakoj oblasti kako bi požurio ka tome bez oklijevanja i otpora.² Iako oblasti ima mnogo, sve su one izvedene iz osnovnih

¹ Abdulkerim El-Džili u svom komentaru na riječi: "što je niža postaja od postaje povratka" kaže: "Jer je upijanje (*istihlak*) *fena* u kojem čovjek ne doživljava mnoštvenost očitovanja Bitka niti raznolikost Njegovog spuštanja u Prisustvo Imena. Ovo stanje doživljaja mnoštvenosti jedna je od karakteristika *bekaa* poslije *fena* i uzrok je pokazivanja voljenoga znanja zbog kojeg je On svijet stvorio."

² El-Džili kaže: *Znanje o duhovnim oblastima* u općem smislu, ne detaljno, nisu razumljive sve dok ne budeš znao odakle si, gdje si i kuda ideš, onda ćeš i u općem smislu znati šta svaka oblast zahtijeva u svojoj biti, kao i u odnosu na drugu oblast ili oboje istovremeno. Na taj ćeš način biti spreman da se ponašaš u skladu s oblašću u kojoj se sada nalaziš i u skladu s oblašću u koju ćeš se preseliti srazmjerno sa svojim ponašanjem ovdje. I objasniti ću ti na što se ove oblasti odnose "na ovome mjestu", što je oblast u kojoj si sada a ne ono što su one

šest. Prva oblast je “Nisam li ja vaš Gospodar?” (*elestu-birrabbikum*). Naše fizičko bivanje nas je odstranilo od ove oblasti. Druga oblast je ovaj svijet u kojem smo sada. Treća oblast je rastojanje između svjetova kojim putujemo nakon manje i veće smrti (*berzah*). Četvrta oblast je proživljenje na bijelome tlu³ (*samirah*) i povratak prvobitnom stanju (*hafira*). Peta oblast su Bašča (*Džennet*) i Vatra (*Džehennem*). Šesta oblast je Pješčana dina izvan Dženneta (*Kathib*).⁴

U svakoj od ovih oblasti nalaze se mjesta koja su oblasti unutar oblasti i njihovo razumijevanje u svoj njihovoj raznolikosti nije u opsegu ljudske moći. U našim okolnostima potrebno nam je samo objašnjenje oblasti ovoga svijeta, koji je mjesto odgovornosti, iskušenja i djelovanja. Znaj da, otkada je Allah stvorio ljudska bića i izveo ih iz nepostojanja u postojanje, ona nisu prestala biti putnici. Ona nemaju odmarališta na svojem putovanju, osim u Bašči ili u Vatri. A svaka Bašča i svaka Vatra u srazmjeru je s ljudima njihovim.

Svaka razumna osoba mora znati da se putovanje zasniva na trudu i teškoćama života, na nesrećama i iskušenjima i na prihvatanju opasnosti i velike pogibelji. Nemoguće je za putnika na ovome putu da pronađe nenarušenu udobnost, sigurnost i sreću. Jer vode su različitoga ukusa a vrijeme se mijenja, te karakter ljudi na svakome mjestu na kojem se zastane različit je od karaktera ljudi na mjestu sljedećem. Putnik treba naučiti šta je (za njega) korisno u svakoj situaciji. On je prijatelj svakome za jednu noć ili za jedan sahat, a onda odlazi. Kakva se lagodnost može očekivati za nekoga ko je u ovakvom stanju?

Mi ovo ne spominjemo kao odgovor ljudima sklonim udobnostima na ovom svijetu, koji njoj teže i koji su posvećeni sakupljanju smeća ovosvjetskog. Mi nismo s njima zauzeti niti pridajemo pažnju onima koji su obuzeti ovim beznačajnim i prezrenim djelima. Međutim, mi ovo spominjemo kao savjet onima koji žele požuriti ka sreći osvjedočenja (*mušaheda*) u drugoj oblasti, različitoj od ove u kojoj se (trenutno) nalaze, i ubrzati stanje iščeznuća (*fena*), drugdje nego li je njegovo prirodno stanište, te onima koji se žele izgubiti u Istinitom (Bogu) posredstvom iščeznuća od svjetova. Neki šejhovi među nama gledaju s prijezirom na ovakvu težnju zato što je ona traćenje vremena i gubitak istinskoga stupnja te pridruživanje oblasti s onim što je nepodesno za nju.⁵ Jer svijet Vladarov je zatvor a ne Vladarova kuća, i svako onaj

u svojoj potpunosti. Njihovu potpunu prirodu znat ćeš samo onda kada budeš prebačen u njih, stoga nema svrhe diskutirati o tome. Tragalac mora učiniti ono što je najvažnije, mora se odnositi prema svakoj oblasti na primjeren način. Jer kada se *salik* preseli iz jedne oblasti, ako mu je promaklo ono što je bilo traženo da postigne u njoj, nikada više to neće postići. A to je put koji vodi ka vječnoj nesreći. U hadisu stoji: “Jedna od ljepota islama je to da čovjek ostavi ono što ga se ne tiče.” I u izrekama: “Vrijeme je sablja koja siječe onoga koji njom ne siječe”, “Sufija je sin svoga vremena” i “Sadašnjost se ne vraća.”

³ Vidjeti 14. ajet sure *En-Naziat*.

⁴ El-Džili, komentirajući ovaj pasus, kaže: To je dina od bijeloga miska gdje stvorenja stoje za vrijeme gledanja u Allaha, dž.š. Ono je “izvan Bašče” budući da se nalazi u Džennet-i Adnu, koji je uporište i tvrđava izvan ostalih dženneta. Većina ljudi neće ući u Prisustvo Božijih Svojtava, osim pri posjeti ovoga mjesta.

⁵ El-Džili kaže: Neki šejhovi među nama gledaju s prijezirom na ovakvu težnju, jer mi ne zastupamo osvjedočenje i *fena*, te gubljenje u Istinitom posredstvom brisanja (*mabw*) na ovome svijetu. Zaista, neki šejhovi među nama, koji su saputnici evlija, gledaju s prijezirom na to. Također, na ovo se odnose Njegove riječi: “Isau neće biti prezrivo da bude Allahov rob.” (Kur’an 4:172) Zato što je traćenje vremena, koje ne trebamo trošiti osim u trudu, promatranju, stjecanju znanja i u pobožnosti, i zato što znači “gubitak istinskoga stupnja” u osvjedočenju i brisanju na budućem svijetu. Jer osvjedočenje Boga na budućem svijetu ovisi o znanju o Bogu stećenom ovdje. Stoga je ovaj svijet (mjesto) za stjecanje znanja s trudom, dok je budući svijet boravište lahkoće i osvjedočenja. Za vrijeme koje provedeš u osvjedočenju na ovom svijetu gubiš znanje koje bi, da si ga stekao, povećalo tvoje osvjedočenje na budućem svijetu. Tako da je osvjedočenje na ovom svijetu koje donosi manjak stjecanja znanja zapravo gubitak (istinske) postaje osvjedočenja, jer osvjedočenje ovisi o veličini znanja. Ti si osvjedočio Njega na ovom svijetu samo poslije znanja o Njemu do neke mjere i ti posmatraš jedino oblik

ko traži Vladara u Njegovom zatvoru, a bez potpunog napuštanja zatvora, napušta pravila lijepog ophođenja (*edeba*) i nešto veoma važno mu promiče. Jer je vrijeme iščeznuća (*fena*) u Istinitom vrijeme napuštanja postaje veće od one koja je postignuta. Otkrovenje (*kešf*) odgovara obimu i obliku znanja (*ilm*). Znanje o Njemu i od Njega koje stekneš za vrijeme svoje (duhovne) borbe i pripreme shvatit ćeš u otkrovenju kasnije. Ono što ćeš osvjedočiti o Njemu bit će oblik znanja koji si ranije uspostavio. Ti ne napreduješ ni u čemu drugom osim u svom prelasku od znanja (*ilm*) do viđenja (*ajm*), dok je oblik jedan. U osvjedočenju ti stječeš ono što se ostavlja za odgovarajuću oblast, a to je kuća Drugoga Svijeta u kojoj nema truda. Stoga je bolje za tebe da se za vrijeme svoga osvjedočenja nalaziš u spoljašnjem radu, dok u isto vrijeme primaš znanje od Boga u unutarnjosti. Tako bi povećao vrlinu i ljepotu svoje duhovne prirode (*ruh*), koja traži Allaha preko znanja primljenog od Njega, preko djelanja i pobožnosti, kao i u svojoj ličnoj prirodi (*nefs*) koja traži Džennet. Jer se ljudska suptilna priroda proživljuje u obliku njenog znanja (*ilm*), a tijela se prožive u obliku njihovih djela (*amel*), bilo da je to u ljepoti ili u ružnoći. Tako je sve do zadnjega daha, kada ćeš se odvojiti od svijeta obaveza i (ove) oblasti uzdižućih puteva postupnog razvijanja. Tek tada ćeš poznjeti plodove svoje žetve koju si zasijao.

Ako si razumio sve ovo, onda znaj, neka Allah podari uspjeh nama obojici da, ako želiš ući u prisustvo Istinitog (*Hakk*) i želiš primati od Njega, bez posrednika, i ako želiš prisnost s Njim, to se neće moći postići sve dok tvoje srce bude priznavalo bilo kakvu vlast osim Njegove, jer ti pripadaš onome koji provodi svoju vlast nad tobom. U to nema sumnje. Tako će odvajanje od ljudi postati neizbježno za tebe i davanje prvenstva osamljivanju nad društvom ljudi. Veličina tvoje udaljenosti od stvorenog jeste veličina tvoje blizine Allahu, dž.š., u spoljašnjosti i unutarnjosti.

Tvoja prva dužnost je da tragaš za znanjem kojim se uspostavljaju tvoji abdest i namaz, post i ibadet. Ti nisi obavezan tražiti nešto više od toga. To su prva vrata duhovnog putovanja, a nakon toga slijedi rad, moralna obazrivost (*vjera*), asketizam (*zuhd*) i pouzdanje u Boga (*tevveku*). Na prvom stanju od stanja *tevvekula* desit će ti se četiri čuda (*keramet*). To su znakovi i dokazi tvog postizanja prvog stupnja *tevvekula*. Ti znakovi su: brzi prelazak velikih razdaljina, hodanje vodom, putovanje zrakom i hranjenje zbiljom. To su stvarnosti unutar ove kapije. Nakon toga postaje, stanja, čuda i otkrovenja dolazit će ti bez prestanka, sve do smrti. Za ime Boga, ne ulazi u osamu (*halvet*) sve dok ne znaš koja je tvoja postaja (*mekam*). Moraš poznavati svoju snagu u odnosu na moć svoje uobrazilje. Jer ako uobrazilja upravlja tobom, nema načina da se povučesh u osamu, osim vođen rukom duhovnog vodiča koji opaža i svjestan je.

Ako ti je uobrazilja pod kontrolom, tada slobodno stupi u osamljivanje bez straha. Disciplina je tvoja dužnost prije povlačenja. Duhovna disciplina znači uvježbavanje karaktera, napuštanje nemara i podnošenje teškoća. Jer ako osoba započne s osamljivanjem prije nego što stekne potrebnu disciplinu, neće postati čovjekom, osim u rijetkim slučajevima.

Kada se povučesh od svijeta, čuvaj se ljudi koji dolaze da te vide i koji ti se žele približiti, jer oni koji se povuku od ljudi ne otvaraju vrata svojim posjetiteljima. Uistinu je cilj osamljivanja

svoga znanja. To znanje, koje je oformilo osnovu tvoga osvjedočenja, steklo se u (tvojoj) potrazi za još većim znanjem. Da si stekao to veće znanje, tvoje osvjedočenje bi se u skladu s njim produbilo. Ako ti osvjedočenje promakne na ovom svijetu, zbog tvoje potrage za znanjem, neće ti promaći na budućem svijetu, ali ako ti znanje promakne na ovom svijetu zbog osvjedočenja – jer ono je *fena* s kojim nema svjesnosti – osvjedočenje će ti izmaći na budućem svijetu. Tako se gubi postaja osvjedočenja (u vječnom boravištu).

povlačenje od ljudi i njihovog društva, a cilj udaljavanja od ljudi nije napuštanje njihovog tjelesnog prisustva, već je prije to da ni tvoje srce ni tvoje uho ne budu posuda za izlišne riječi koje oni donose. Tvoje srce se neće očistiti od mahovitih bulažnja svjetine, osim preko udaljenosti od nje. I svaki onaj ko se povuče u svojoj kući, a otvori vrata ljudima koji ga posjećuju, tragalac je za vodstvom i poštovanjem, otkeran s vrata Allaha Uzvišenog, a nekom ovakvom propast je bliža od pertli na njegovim cipelama. Za ime Boga, za ime Boga, zaštititi se od obmana nefsna na ovoj postaji, jer je većinu ljudi upravo nefsa upropastio. Stoga zatvori svoja vrata svijetu i neka vrata tvoje kuće stoje između tebe i tvojih posjetitelja. Zaokupi sebe zikrom. Izaberi bilo koji oblik zikra. Najbolji od njih je Najveće Ime, a to je da kažeš "Allah, Allah" i ništa drugo osim "Allah". Zaštititi sebe od nesreća pokvarene mašte koja te odvraća od tvoga zikra. Također, budi obazriv u svojoj ishrani. Najbolje je da tvoja hrana bude hranjiva ali da u njoj ne bude životinjske masti.⁶ Čuvaj se od prejedanja i od pretjerane gladi. Drži svoju konstituciju u ravnoteži, jer ako je suhoća u organizmu preterana ona vodi ka pokvarenom umišljanju i dugim deliričnim bulažnjama.

Ako dođe do utjecaja koji će izmijeniti tvoju konstituciju⁷, što je poželjno, trebaš praviti razliku između melekskih i šejtanskih utjecaja s onim što ćeš naći u sebi kada se oni okončaju. Ako je utjecaj melekski, onda ga prati svježina i blaženstvo, nećeš osjetiti nikakvu bol niti ćeš pretrpjeti bilo kakvu izmjenu oblića⁸ i takav utjecaj ostavlja znanje iza sebe. Ali ako je utjecaj šejtanski, uslijedit će fizička dezorijentacija, bol, briga, zbunjenost i mučnina a iza sebe će ostaviti psihički nered. Zaštititi se i ponavljaj zikr u svom srcu, sve dok Allah ne otkloni šejtanski utjecaj od njega.⁹ To je ono što takva situacija zahtijeva. Budi siguran u to da izgovaraš ono što želiš. Neka tvoj zavjet pri ulasku u osamu bude to da nema ničega poput Allaha. Svakom obličju koje ti se može pojaviti u tvojoj osami i kaže ti: "Ja sam Bog", ti reci "Daleko je Uzvišen Allah iznad toga! Ti postojiš preko Boga." Zapamti oblik toga što si vidio te odvрати svoju pažnju od njega i zaokupi se zikrom postojano. Ovo je prvi zavjet. Drugi zavjet je da nećeš tražiti od Njega u osami ništa drugo osim Njega i da nećeš vezati svoju duhovnu težnju (*himmā*) i moć namjere srca ni za šta drugo osim za Njega. Čak i kada bi se sve što je na nebesima i na zemlji razastrlo ispred tebe – primi to ljubazno ali nemoj tu stati. Ustraj u svojoj potrazi jer te On kuša.

Ako oстанеš s onim što ti je ponuđeno, On će ti izmaći. Ali ako Njega dostigneš, ništa ti izmaći neće. Ako znaš ovo, onda znaj da te Allah iskušava s onim što razastire ispred tebe. Ono što će ti se prvo otkriti jeste skidanje zastora s osjetilnog poretka, kao što ću obrazložiti. To je otkrovenje (*kešf*) čulnog svijeta koji je sakriven od tebe, tako da te ni zidovi ni tmine neće zastirati od onoga što ljudi rade u svojim kućama. Međutim, ako ti Allah otkrije nečije tajne, dužnost ti je da ih ne otkrivaš. Jer ako ih budeš otkrio i rekao "ovaj je bludnik, onaj pijanica, ovaj je klevetnik a onaj lopov", tada bi ti sam bio veći grješnik (od njih) i zaista bi te šejtan

⁶ El-Džili kaže: Životinjska mast učvršćuje životinjsku narav te njena načela mogu prevladati duhovna načela.

⁷ El-Džili kaže: *Ako dođe do utjecaja koji će izmijeniti tvoju konstituciju*, poput bolova koji su hvatali Božijeg Poslanika pri Džibrilovom dolasku i spuštanju Objave u njegovo čisto srce. Ovo stanje je izražavalo Džibrilovo prisustvo, jer melekska priroda nije kompatibilna s ljudskom prirodom. Božijem Poslaniku, s.a.v.a., to je bilo veoma teško, njegova konstitucija bi se promijenila i njegovo čelo bi orosile graške znojne.

⁸ El-Džili kaže: *Niti ćeš pretrpjeti bilo kakvu izmjenu oblića* ako izlivanje (*fejz*) potekne s postaje postojanih entiteta (*ajn-i sabita*) i stigne tebi u svijetu paslika (*alem-i misal*), onda nećeš pretrpjeti izmjenu oblića zbog njegovog utjecaja.

⁹ El-Džili kaže: *Sve dok Allah ne otkloni šejtanski utjecaj od njega* jer je Bog blizu onoga koji Ga spominje a šejtan je daleko od Allaha Uzvišenog, stoga se Allah i šejtan nikada neće naći u jednom prisustvu.

obuzeo. Stoga radi u skladu s Božijim Imenom *el-Settar* (Onaj koji pokriva grijehe). I ako ti dođe osoba (čije mahane znaš), upozori je nasamo na njeno djelovanje i posavjetuj je da se stidi Allaha, dž.š., i da ne prelazi Božije granice. Okreni se od ovakvog oblika otkrovenja koliko god možeš i zauzmi se zikrom. Objasnit ćemo razliku između pravog i umišljenog istančanog opažanja. Kada vidiš nečiji oblik ili neko djelovanje, pa zatvoriš oči a to opažanje ostane s tobom, onda je riječ o umišljanju. Međutim, ako taj oblik nestane, onda je tvoja svijest o tome što vidiš pripojena za mjesto na kojem si to i vidio. Ako se okreneš od takvog oblika opažanja i zauzmeš se zikrom, prijeći ćeš od opažajnog na imaginalni stupanj. I tu će se na tebe spuštati apstraktne i jasne ideje u čulnim oblicima.

Ovo spuštanje je teško, jer niko ne zna šta se podrazumijeva pod ovim oblicima osim Božijeg Poslanika ili onoga koga Allah hoće od iskrenih robova svojih (*sadikun*). Stoga se ne obaziri na ova obličja. Ako ti se ponudi nešto za piće, izaberi vodu. Ako nema vode u onome što je ponudeno, onda izaberi mlijeko. A ako ti se oboje ponudi, pomiješaj vodu s mlijekom. Ovo se također odnosi i na med: ispij ga. Pazi da ne popiješ vino, osim ako nije pomiješano s kišnicom. U suprotnom ga nemoj piti, čak i ako je pomiješano s vodom iz rijeka i izvora.¹⁰ Zauzmi se zikrom sve dok se svijet imaginalija ne podigne s tebe i sve dok ti se ne otkrije svijet čistih značenja slobodnih od materije.

Zauzmi se spominjanjem (*zikr*) sve dok ti se Spominjani ne očituje i tvoje spominjanje Njega ne bude zbrisano Njegovim očitovanjem. Međutim, ovo nestajanje zikra suština je ne samo osvjedočenja već i sna. Način da praviš razliku između njih je to što osvjedočenje ostavlja svoj dokaz i slijedi ga blaženstvo, dok san ne ostavlja ništa i poslije buđenja slijedi ga kajanje i traženje oprosta. Allah Uzvišeni rasprostire pred duhovnim putnikom stupnjeve Svog kraljevstva kao iskušenje. To je neminovno određeno i tebi. Prvo ćeš otkriti tajne mineralnog svijeta. Bit ćeš upoznat s tajnom svakog kamena i njegovim posebnim štetnim i korisnim svojstvima. Ako zavoliš ovaj svijet, zarobit će te i bit ćeš izgnan od strane Allaha, dž.š. On će te lišiti svega za šta si se držao i bit ćeš izgubljen. Ali ako napustiš to, zaokupiš se zikrom i potražiš utočište na strani Onoga koga spominješ, onda će te On osloboditi od toga položaja i otkriti ti tajne biljnoga svijeta. Svaka biljka će ti se obraćati i otkrivati ti svoja štetna i korisna svojstva. Neka tvoje prosuđivanje ostane kakvo je bilo i prije, za vrijeme tvoga otkrovenja mineralnog svijeta, neka tvoja ishrana bude ono što povećava toplotu i vlagu, a za vrijeme otkrovenja vegetativnog svijeta neka to bude ono što postavlja toplotu i vlagu u ravnotežu. I ako ne budeš stao, On će ti otkriti životinjski svijet. Životinje će te pozdravljati i otkrivati ti svoja štetna i korisna svojstva. Svaki oblik stvorenja obavijestit će te o svojim oblicima zikra kojim slavi i hvali Allaha, dž.š.

¹⁰ El-Džili komentirajući ove riječi kaže: *Ako ti se ponudi nešto za piće u ovom otkrovenju izaberi vodu* jer je ona oblik apsolutnog znanja. *Ako nema vode u onome što je ponudeno, onda izaberi mlijeko* jer je ono simbol čiste izvorne vjere, kao što je Božiji Poslanik, s.a.v.a., uradio pri svojem miradžu. Mlijeko je oblik znanja svetih puteva. *A ako ti se oboje ponudi onda pomiješaj vodu sa mlijekom* jer je to oblik odnosa između ostataka znanja i naloženog vjerskog znanja a to je odnos prema njima i odnos između njih. *Ovo se također odnosi na med, ispij ga* jer je on oblik dozvoljenog filozofskog znanja i posvećenih misaonih sistema postavljenih od strane filozofa sa namjerom sticanja Božijeg zadovoljstva. *Pazi da ne popiješ vino* nepomiješano, jer ćeš zalutati zbog njega pošto je ono oblik znanja o stanjima osim ako nije pomiješano sa kišnicom što je oblik znanja (podaren od Boga) sa kojim ćeš biti upućen. Kada su stanja lišena objavljenih znanja koja nemaju nikakve manjkavosti zavode one koji u njima učestvuju. Nemoj ga piti čak iako je pomiješano sa vodom iz rijeka i izvora jer vodi ka zabludi i otpadničtvu te iskvarivanju (ispravnih) mišljenja. I da je pomiješano sa vodom iz bunara koja je oblik intelektualnog znanja, isto je. Jer kada su stanja pomiješana sa mislima greške se povećavaju a ispravnost se smanjuje. Pij vodu iz rijeka i izvora nepomiješano a i kada je pomiješana sa kišnicom ili mlijekom. Ali je nemoj piti kada je pomiješana sa vodom iz bunara ili sa medom. I nemoj piti vodu iz bunara osim kada je pomiješana sa kišnicom ili mlijekom.

Obrati pažnju na sljedeće: ako budeš svjestan svih ovih svjetova kako su obuzeti istim zikrom kojim si i ti zauzet, tvoje opažanje je imaginarno, nije stvarno. To je tvoje stanje koje odzvanja u svim stvarima. Ali kada osvjedočiš u njima raznovrsne oblike njihovog zikra, to je onda istinsko opažanje. Ovo uzdizanje je uzdizanje rastvaranja poretka prirode i stanje sažimanja (*qabd*) će te pratiti u ovim svjetovima.¹¹

Poslije ovoga, On će ti otkriti ulijevanje svijeta životne sile u pojedinačne živote i kakve utjecaje to ima na svako biće u saglasnosti s njegovim predispozicijama te kako su uobičajeni zakoni uključeni u ovom ulijevanju.

Ako ovdje ne budeš stao, On će ti otkriti spoljašnjosti bljeskova¹², bit ćeš opomenut strahom i mnogi oblici stanja će te zadesiti. Jasno ćeš vidjeti mehanizam promjena: kako čvrsto postaje mekano i mekano čvrsto.

Ako ne budeš stao ovdje, svjetlost rasturenih iskrica postat će ti vidljiva i imat ćeš potrebu da se zastreš od njih. Nemoj se plašiti i ustraj u zikru, jer ako budeš istrajao u zikru, nikakva nedaća te neće savladati.

Ako ne staneš kod ovoga, On će ti otkriti svjetlost uzdižućih zvijezda¹³ i oblik univerzalnog poretka. I direktno ćeš vidjeti edeb koji je potreban za ulazak u Božije Prisustvo, i edeb stajanja pred Istinitim (Bogom), te edeb za napuštanje Njegovog prisustva i (vraćanje) u stvoreno. I (imat ćeš) neprestano osvjedočavanje različitih aspekata Božanskih Imena (*el-esma el-ilahijja*) Pojavni (*ez-Zahir*) i Skriveni (*el-Batin*) te Savršenstva kojeg svako ne postaje svjestan. Jer sve što promiče od aspekta Pojavnog dolazi pod aspekt Skrivenog. Suština je jedna, ništa nije promaklo. I poslije ovoga znat ćeš sredstva za primanje božanskog znanja od Allaha Uzvišenog, i kako se neko mora pripremiti za primanje (toga znanja). Stoga saznaj dolični odnos (*edeb*) primanja i davanja, sužavanja (*qabd*) i proširivanja (*bast*), i kako da zaštititi srce, koje je mjesto dolaska stanja, od sažegavajućeg uništenja i (razumi) da su svi putevi (ustvari) krugovi, nema prave linije. Ova poslanica je previše kratka da bi se u njoj bavili stvarima kao što su ove.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti stupnjeve spekulativnih znanosti, dubokih nezavisnih ideja i oblike zamršenih pitanja koja zbunjuju razumijevanje. On ti otkriva razliku između pretpostavke i znanja, rađanje mogućnosti između svijeta duha i fizičkog svijeta, uzrok postanka i izlivanje Božanske tajne u područje Njegovog brižljivog odnosa,¹⁴ uzrok napuštanja svijeta putem truda ili na drugačiji način te druga slična pitanja koja zahtijevaju dugačka objašnjenja.

¹¹ El-Džili kaže: *Ovo uzdizanje je uzdizanje rastvaranja* jer se materijalna ishodišta gube u njemu, što je šejh i naznačio. Njihovo rastvaranje samo je u odnosu na svijest duhovnog putnika, jer je i njihovo uređenje samo u odnosu na njegovu svijest... *Stanje sažimanja će te pratiti* u otkrivanju i ispitivanju ovih *svjetova*, jer si u uzdizanju rastvaranja u kojem tvoja bit iščezava a to zahtijeva sažimanje bez ikakve sumnje.

¹² El-Džili kaže: Značenje bljeskova (*lawaih*) za ljude Božije znači uzdizanje od stanja do stanja koje se pojavljuje kao bljesak našim unutarnjim čulima.

¹³ Ibn Arebi u jednom od svojih djela kaže: "Uzdižuće zvijezde (*tawali*) tehnički je izraz koji se koristi za svjetla izražavanja tevhide koja se uzdižu u srcu arifa i koja ugase sva druga svjetla."

¹⁴ El-Džili kaže: *Izlivanje Božanske tajne u područje Njegovog brižljivog odnosa*, to je jedinstvo Bitka u svijetu Imena, jedinstvo Intelakta u svijetu duha i jedinstvo Božanskog Prijestolja u svijetu tijela. Ovo jedinstvo srž je milosti. Ono prodire u ljude Božije milosti sve dok ne prožme njihovu bit, njihova svojstva i njihova djela, kao što prožima Božanski Bitak, Um i Prijestolje, i ta osobenost pojavljuje se u svima njima, od kralja do mrava. S ljudima nesreće događa se obratno. Ali ako se možeš penjati sa mnom i slijediti me, reci: Nema nesreće. Jer Božija Milost prožima cijeli svijet i nesreća (suštinski) ne postoji. Bog je uredio područje Svojeg brižljivog odnosa, jer je ono u ruci Hakka. Ono što je u Njegovoj ruci blizu je Njega, a ono što je blizu Boga dobro je i sačuvano, nesreća je zlo a u Njemu zla nema. Stoga razumi! Ovim riječima približio sam se moru zbilja i znanja. Ako zaroniš u njegove dubine i izneseš njegove bisere, onda si posjednik svoga trena. A Allah Uzvišeni je Upućivač. Nema Gospodara osim Njega.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti svijet stvaranja, ukrašavanja i ljepote i pokazat će ti gdje je podesno umovima da borave između svetih obličja, kao i životvorne udisaje ljepote oblika i sklada i preplavljene prijatnosti, nježnosti i milosti u svim stvarima koje su njima okarakterizirane. Iz ovoga područja dolazi podrška pjesnicima, dok iz prethodnog dolazi podrška propovjednicima.

Ako ne budeš ovdje stao, onda će ti On otkriti postaje *kutba*.¹⁵ Sve što si prethodno osvjedočio iz svijeta je Lijeve Ruke a ne iz svijeta Desne Ruke, a to je mjesto srca. Ako ti On očituje ovaj svijet, znat ćeš odraze i beskraj beskraj i vječnost vječnosti i red postojanja te kako se biće u njemu uliva. Dat će ti se božanska mudrost i moć da je sačuvaš te emanet da je prenosiš onima kojima je namijenjena. Bit će ti data moć simbola i pregled cjeline i nadležnost nad zastiranjem i podizanjem zastora.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti svijet uznemirenosti, bijesa i gorljivosti za istinom i neistinom, temelje pojavnih razlika u svijetu, raznolikost oblika, razdor i mržnju.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti svijet ljubomore i otkrivanja Istinitog pred licima (bitka), ispravna mišljenja, istinske škole i objavljene vjere i vidjet ćeš kao znalac da ih je Allah Uzvišeni ukraasio između svetih znanja najljepšim ukrasima. I nema ničega što spada u postaju koju ti On otkriva a da te ne pozdravlja s počašću, poštovanjem i veličanjem, Njegova postaja Božanske Prisutnosti postat će tebi jasna i svako će te voljeti u svojoj biti.¹⁶

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti svijet dostojanstva, spokojsva i stabilnosti, kao i lukavstva, zagonetke, tajne i tome slične stvari.

Ako ne budeš ovdje stao, otkrit će ti svijet zbunjenosti, bespomoćnosti i nemoći te riznice djela, ovo su najveća nebesa.¹⁷

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti Bašče (džennetske), postaje njihovog uzdizanja, njihovo miješanje jedne s drugom i kako se jedna s drugom upoređuju u svojim zadovoljstvima. Bit ćeš zaustavljen na uskom putu i doveden na rub Pakla i pogledat ćeš dolje na postaje njegovog spuštavanja, kako se miješaju jedna s drugom i kako se upoređuju jedna s drugom u svojoj grozoti. On će ti otkriti poslove koji se odnose na svako od ova dva boravišta.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti jedno od svetišta u kojem se duhovi gube u Božanskom Viđenju. U njemu su oni opijeni i začuđeni, moć zanosa ih je pokorila i njihovo stanje će te prizivati.

I ako ne staneš kod ovog poziva, otkrit će ti se svjetlo u kojem nećeš vidjeti ništa drugo do sebe samoga. U njemu će te veliko ushićenje i duboka očaravajuća ljubav obuhvatiti i u njemu ćeš naći blagoslov Božiji koji ranije nisi poznao. Sve što si prije toga vidio, postat će malo u tvojim očima i ljuljat ćeš se poput svjetiljke (na vjetru).¹⁸

¹⁵ Kutb je vrhovni evlija u jednom vremenu, pod čijom zapovijesti su sve ostale evlije.

¹⁶ El-Džili kaže: *I nema ničega što spada u postaju bilo kojeg stanja ili postaje ranije spomenute koju ti On otkriva između nebesa, elemenata i živih bića a da te ne pozdravlja s počašću, poštovanjem i veličanjem, Njegova postaja Božanske prisutnosti će postati jasna tebi i svako će te voljeti u svojoj biti*, ovo je iskušenje od Allaha Uzvišenog kako bi znao čvrstinu tvoje usmjerenosti ka Njemu i iskrenost tvog traganja za Njim i tvog okretanja od onoga što je drugo do On. Ako zavoliš dragocjene stvari koje On razastire pred tobom i zastaneš kod njih, bit ćeš otjeran s Njegovih vrata i bit ćeš izgubljen. A ako ustraješ u potrazi za Njim i okreneš se od onoga što nije On i stigneš u Njegovo Sveto Prisustvo, uspjet ćeš, pobijedit ćeš i steći ćeš zapovijedanje, po Njegovom naređenju, nad svim onim što je bilo razastrto pred tobom.

¹⁷ El-Džili kaže: *Svijet zbunjenosti, bespomoćnosti i nemoći* jer ga svjetlo Božijeg Onstva (*Hurviyah*) obuhvata i niko ga ne može vidjeti ili opaziti preko siline Njegove svjetlosti. A gledanje u Onstvo daruje život, što se ne može poreći.

¹⁸ I pokraj velikog duhovnog ostvarenja koje dolazi s ovom postajom, El-Džili upozorava duhovne putnike da ne zamijene ovaj duhovni doživljaj sa stizanjem u Prisustvo Božanske Jedinstvenosti (*Ehadijah*) i da se ne predaju velikom užitku koji se ovdje doživljava.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti istinska obličja sinova Ademovih. Zastori će se uzdići i zastori će se spustiti.¹⁹ Oni imaju posebno slavljenje (Boga), koje ćeš prepoznati kada ga čuješ,²⁰ i nećeš biti obuzet. Vidjet ćeš svoj oblik među njima i od njega ćeš prepoznati trenutak u kojem se sada nalaziš.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti prijestolje milosti (*sarir el-rahmanijja*). Sve je na njemu. Ako se osvrneš na sve što se (na njemu) može vidjeti, potpunost onoga što si na njemu spoznao, i više od toga, neće ostati svijet niti bit koju tamo nećeš osvjedočiti. Traži sebe u svemu: ako ti je suđeno, saznat ćeš svoje odredište, mjesto i granicu svoga stupnja, koje Božije Ime je tvoj Gospodar i to gdje tvoj udio irfana i evlijaluka opstoji – oblik tvoje jedinstvenosti.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti Pero, Prvi Um, vodiča i učitelja svega. Ti izuči njegove tragove i znaj poruku koju nosi te njegovo obrtanje, primanje i cjepkanje (sve)obuhvatnog znanja od strane meleka el-Nuna.

Ako ne budeš ovdje stao, On će ti otkriti pokretača pera, Desnu Ruku Istinitog (*Hakka*).²¹

Ako ne budeš ovdje stao, bit ćeš iskorijenjen, sakriven, zbrisan, razbijen²² i poništen. Kada dejstva poništenja i onoga što ga slijedi budu okončana, bit ćeš potvrđen, onda učinjen prisutnim, pa učinjen postojanim te sakupljen i uspostavljen. Odore počasti koje tvoj stepen zahtijeva bit će ti dodijeljene, a one su mnogostruke. Onda ćeš se vratiti na svoj put i proučit ćeš sve što si vidio u različitim obličjima, sve dok se ne vratiš svojim ograničenim zemaljskim čulima. Ili ćeš ostati tamo gdje si bio odsutan, a odredište svakog tragaoca zavisi od puta kojim je proputovao. Među onima (koji su upotpunili ovo putovanje) su oni kojima je povjerena Njegova Riječ, a među njima su i oni kojima nije povjerena Njegova Riječ. A onaj kojem je povjerena Riječ, bez obzira koja je Riječ u pitanju, postat će nasljednikom Poslanika toga jezika.²³

Ovo je ono na šta se ukazuje od ljudi ovoga puta kada kažu: ovaj je Musaov, onaj Ibrahimov ili Idrisov. Među njima ima i onih koji su povjerenici dvije, tri, četiri ili čak više riječi. Onaj koji je usavršen povjeren je sa zbirom riječi i on je Muhammedov osobno. Dok je na svom odredištu, sve dok se ne vrati, duhovni putnik se naziva "onaj koji stoji" (*waqif*). Oni koji stoje uključuju i one koji su upijeni (*mustablikun*) u toj postaji, kao naprimjer Ebu Ikal (el-Magribi) i drugi. U njoj ih Allah uzima Sebi i u njoj se oni proživljavaju.²⁴ Klasifikacija

¹⁹ El-Džili kaže: *Zastori će se podići i zastori će se spustiti na obličja sinova Ademovih*, a ovo je zbog toga što, kada je prvi od nas (Adem a.s.) učinio neposluh Allahu dž.š., njegov oblik se izmijenio. Veo (Božijeg) Imena el-Settar (Onaj koji pokriva grijeh) spustio se između (Ademovog promijenjenog oblika) i ostalih stvorenja, kako ona ne bi znala šta je zadesilo čovjeka i promjenu kojom ga je njegov neposluh obilježio. Kada se pokazao, njegov se oblik povratio u onaj kakav je (izvorno) bio. Pa se zastor podigao između Adema i ostali oblici su vidjeli njegovo pravo stanje. Ovo se događa iz Milosti i Darežljivosti Allaha, dž.š.

²⁰ El-Džili kaže: *Oni imaju posebno slavljenje (Boga), koje ćeš prepoznati kada ga čuješ* a ono je: "Uzvišen je Onaj koji otkriva Ljepotu i pokriva ružnoću."

²¹ El-Džili kaže: *I ako ne budeš stao ovdje*, to jest kod Učitelja svega što je Najveće Pero (*Kalem*), *On će ti otkriti pokretača pera*, što je *Desna Ruka Istinitog*, pod čim se podrazumijevaju Svojstva Njegove Ljepote, jer Ona su ono što je potrebno za postojanje svijeta. Zbog toga Ona djelaju Perom, stoga razumi i, ako Allah hoće, bit ćeš upućen.

²² El-Džili kaže: *Razbijen* se odnosi na nestajanje strukture tvoje stvarnosti preko nadvladavajuće moći otkrovenja Suštinskog Jedinstva.

²³ Svaki Poslanik očituje poseban aspekt Božanskog Govora i "govori jezikom" toga aspekta koji u sebi sadrži Riječ Božiju. Evlije su Poslanikovi nasljednici, koje slijede i očituju određene aspekte "jezika" koji je taj Poslanik očitovao. Muhammed s.a.v.a., koji je pečat poslanstva, u sebi sakuplja sve ove aspekte, jezike i riječi.

²⁴ Jer čovjek umre onako kako živi, a bit će proživljen u stanju u kojem je umro.

waqifa također uključuje i one koji su vraćeni (*mardudun*). Ovi su potpuniji od onih koji su upijeni, ako su jednake postaje. Ako je duhovni putnik upijen u postaji koja je veća od one s koje se drugi duhovni putnik vraća, onda ne kažemo da je onaj koji se vratio potpuniji. Uvjet za uspoređivanje je međusobna sličnost između (njih) dvojice. Ako je taj uvjet ispunjen, onda *povratnik* živi spušten s postaje onoga koji je u njoj upijen, tako da je on postigao stupanj *upijenog* i prevladava ga svojim približavanjem u svom silasku i nadilazi ga u svom razvoju i primanju znanja. Što se tiče *vraćenih*, među njima postoje dvije vrste ljudi. Postoji onaj koji se vrati samom sebi, on je povratnik kojeg smo spomenuli. Ova vrsta ljudi su arifi među nama. On se vrati usavršavanju sebe drugim sredstvima, osim puta kojeg je prešao.

Također, među njima je i onaj koji je vraćen stvorenom svijetu s jezikom upute. On je znalac koji nasljeđuje (Božije poslanike). Nisu svi oni koji pozivaju Bogu i oni koji su nasljednici na istoj postaji, no postaja njihovog poziva njih objedinjuje, dok jedni nadmašuju druge u postajama. Kao što je Uzvišeni Allah rekao: "Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge." (Kur'an 2:253) Među nasljednicima (Božijih Poslanika) su oni koji nasljeđuju riječi Musaa, Isaa, Šema, Nuha, Ishaka, Ismaila, Adema, Idrisa, Ibrahima, Haruna i drugih, neka je nad svima njima Božiji blagoslov i mir, oni su iskusni u stanjima, u usporedbi s učiteljima među nama.²⁵

Među *nasljednicima* su i oni koji nasljeđuju riječ Muhammedovu, s.a.v.a., a to su melamije, vješti u postojanosti i zbiljama. I kada oni pozovu stvorenja Allahu Uzvišenom, među njima su oni koji ih zovu s kapije iščeznuća (*fena*) u zbilju robovanja (*ubudijja*). Na ovo se odnose riječi Njegove: "I tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio." (Kur'an 19:9)

Među njima je i onaj koji poziva s kapije ahlaka ka robovanju, koje je skromnost i potreba, što postaja robovanja traži. I među njima je onaj koji poziva s kapije ahlaka ka Milostivoj naravi i onaj koji poziva s kapije ahlaka ka Pokoravajućoj naravi, i onaj koji poziva s kapije ahlaka ka Božanskoj Prirodi, što je četvrta kapija i najuzvišenija od (svih) njih.²⁶

Znaj da poslanstvo (*nubuwwet*) i evlijaluk (*velajet*) dijele tri stvari: prva je znanje bez podučavanja, druga je djelovanje preko namjere srca (*himm*) u onome što se vjeruje da nije moguće postići osim putem tijela ili u onome za što tijelo nema mogućnosti, treće je viđenje svijeta paslika (*alem-i misal*) u osjetilnom svijetu. Oni se razlikuju u načinu obraćanja ljudima, jer je govor evlije drugačiji od govora Poslanika.²⁷ Nemoj misliti da je duhovno uzdizanje (*miradž*) evlije jednako uzdizanju poslanika. To nije tako, jer uzdizanje zahtijeva određene poduhvate. Kada bi evlije imali isti *miradž* kao i poslanici, onda bi evlije bile jednake poslanicima, a mi tako ne mislimo.²⁸ Iako obje vrste dijele isti temelj – postaje spoznaje božanskog – ipak je uzdizanje Poslanika preko osnovne svjetlosti same, dok je uzdizanje evlija samo preko onoga što ta svjetlost daruje.²⁹ Iako obojica mogu, naprimjer,

²⁵ El-Džili kaže: *Oni su iskusni u stanjima u usporedbi s učiteljima među nama*, jer su oni iskusni u postajama.

²⁶ El-Džili kaže: *Najuzvišenija od njih* jer obuhvata sve ostale kapije i poziva ljude k cjelovitosti (Božijih) Imena.

²⁷ El-Džili kaže: *Oni se razlikuju u načinu obraćanja ljudima jer je govor evlije drugačiji od govora Poslanika*; evlija se obraća svakom ko je iza njega i ko ga slijedi, dok se Poslanik obraća svakom ko je ispred njega, a ne samo onome koji ga slijedi. I evlija govori iza zastora Poslanika (kojeg slijedi), dok Poslanik govori bez zastora, to jest bez posredovanja nekog drugog.

²⁸ El-Džili kaže: *A mi tako ne mislimo* jer sljedbenik sve dok je sljedbenik nikada u potpunosti ne dostiže postaju onoga kojeg slijedi. A evlija je evlija toliko koliko je sljedbenik, jer je njegov evlijaluk srž njegovog slijedenja (Poslanika).

²⁹ Pod osnovnom svjetlošću misli se na svjetlost Objave koja je silazila poslanicima bez ikakvog pripremanja ili zasluživanja, dok se evlije uzdižu putem te svjetlosti (posredno) u skladu sa svojim djelima i vrlinama.

biti na postaji Pouzdanja u Boga (*tevvekul*), ona neće pokazati isti aspekt u oba slučaja. Preimućstvo se ne nalazi u postaji spoznaje, već u njenome aspektu. Aspekti pouzdanja u Boga zavise od onoga koji se pouzdaje i slučaj je isti u svakom stanju ili postaji *fenaa* ili *bekaa*, jedinstva ili odvojenosti, sklada i nesklada i tako dalje.

Znaj da svaki Allahov evlija primi ono što primi preko posredovanja Poslanika, čiji put slijedi, i s te postaje on ima osvjedočenje.

Među njima ima onih koji znaju za to, kao i onih koji to ne znaju pa kažu: “Bog mi je rekao”, ali ovo nije ništa drugo do duhovna priroda njihovog poslanika. Ovdje postoje Njegove tajne tanahne za koje su ove stranice, koje služe samo kao uvod, previše ograničene. Među evlijama iz ummeta Muhammedovog, s.a.v.a., u kojem su sakupljena sva stanja svih poslanika, može imati nasljednika stanja Musaovog, ali ga on nasljeđuje od svjetla Muhammeda, s.a.v.a., a ne od svjetla Musaa, a.s. Njegovo stanje je od Muhammeda, kao što je i stanje Musaa bilo od Muhammeda. Nekada se dogodi da neki od evlija na samrti obrate pozornost na Musaa, a.s., ili Isaa, a.s. Običan svijet, i oni što znanja nemaju, mogu pomisliti da je postao jevrej ili kršćanin, jer spominje ove poslanike na samrti, dok, ustvari, to dolazi od siline svjesnosti koja je svojstvena njegovoj postaji. Međutim, *kutb* pripada direktno srcu Muhammedovom, a mi smo se susretali s ljudima koji pripadaju srcu Isaovom – među njima je prvi šejh kojeg si ti upoznao – i ljude koji pripadaju srcu Musaovom te srcu Ibrahimovom, i druge sličnih postignuća. Ali to će ostati tajna za sve, osim za naše prijatelje.

Znaj da je Muhammed, s.a.v.a., dao svim poslanicima i vjerovjesnicima njihove postaje u Svijetu Duha, sve dok nije poslat u tijelo.³⁰ Mi smo ga slijedili tako dostižući direktnu uputu na prolaznom svijetu. Poslanici koji su ga osvjedočili, ili oni koji će sići poslije njega,³¹ pridružuju nam se u ovome, a evlije iz ummeta prijašnjih poslanika primaju svoje duhovno naslijeđe također posredno od Muhammeda, s.a.v.a.

Stoga duhovni putinici iz Muhammedovog ummeta dijele s ostalim poslanicima to što primaju izravno od njega. Zbog toga je rečeno u hadisu: “Znalci iz ovog ummeta su kao poslanici Beni Israila.” Allah Uzvišeni u vezi s nama je rekao: “...da bi ste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi.” (Kur’an 22:78) On je rekao u vezi s Poslanikom: “I toga dana ćemo izvesti protiv svake zajednice svjedoka između njih.” (Kur’an 16:89) Stoga smo mi i ostali poslanici svjedoci njihovim sljedbenicima.³² Stoga usmjeri svoj duhovnu težnju (*himmet*) u slijedenju cjelokupne zaostavštine Muhammeda, s.a.v.a.

Znaj da je predodređeni, postojani, potpuni mudrac onaj koji se odnosi prema svakom stanju i svakom trenutku na odgovarajući način, i ne miješa ih jedne s drugima. Ovo je stanje Muhammeda, s.a.v.a., jer je on bio “na dva luka ili bliže” od svoga Gospodara i kada se vratio svojem narodu i spomenuo to onima koji su bili prisutni, nevjernici mu nisu povjerovali, jer znak uzdignuća nije bio vidljiv na njemu i njegova fizička pojava se nije promijenila. Ovo nije bilo moguće čak ni Musau, a.s., koji se umotao kada se znak Božijeg otkrovenja pojavio na njemu.

³⁰ El-Džili kaže: *Znaj da je Muhammed, s.a.v.a.*, putem toga što je bio Poslanik, dok je Adem još bio između vode i ilovače (hadis), *dao svim poslanicima i vjerovjesnicima* njihov nauk, puteve svetosti, *postaje* i stanja u *Svijetu Duha* jer on je čuvar božanskih tajni. Njegov duh je Prvi Um, rizničar Božanskog (znanja) i načelo svijeta bilježenja i pisanja, stvarnost prvog određenja koja je izvor svim predodređenjima.

³¹ El-Džili kaže: *Poslanici koji su ga osvjedočili* nakon njegovog silaska u tijelo – odnosi se na hazreti Hidra, a.s., koji se po nekim predajama susreo s Božijim Poslanikom, s.a.v.a. *Ili oni koji će sići poslije njega* – ovo se odnosi na Isaa, a.s., koji će sići s nebesa pred Sudnji dan i koji će vladati islamskim vjerzakonom i pozvati ljude u ummet Muhammeda, s.a.v.a. On je pečat općeg evlijaluka.

³² To jest svim ummetima i narodima.

Svaki duhovni putnik neminovno će osjetiti utjecaj stanja i miješanje svjetova jednih s drugima, ali prelazak s ove postaje na postaju Božanske mudrosti, koja se javlja u uobičajenim spoljašnjim načelima, njegova je dužnost. Nadilaženje uobičajenog poretka postat će njegova tajna, tako da će ga neuobičajeni događaji slijediti uobičajeno. On će govoriti bez prestanka sa svakim dahom: “Gospodaru, povećaj mi znanje dok se nebeske sfere okreću po dahu Tvom.”

I neka se trudi da njegov *tren* bude Njegov dah. Kada mu se utjecaj *trena* dogodi, on će ga primiti. Neka bude pažljiv da ne zavoli utjecaj *trena*, ali neka ga se sjeća, jer će to biti neophodno za njega ako upućuje druge.

Većina šejhova odbačeni su kao učitelji samo zato što su propustili da se sjetite onoga što ovdje spominjemo, kao i zbog uzdržavanja od toga u potpunosti.

*Tren*³³ se produžuje ili skraćuje u zavisnosti od onoga koji učestvuje u njemu. Postoje oni čiji *tren* je sahat ili dan ili sedmica ili mjesec ili godina ili jednom u životu. A (dio je) čovječanstva i onaj koji nema *trena*. Jer onaj koji je pažljiv s dahovima, ima sate u svojoj moći, i sve ono što je iznad toga; onaj čiji je *tren* prisustvo sati, gubi dahove; onaj čiji je *tren* dan, gubi sate; onaj čiji je *tren* sedmica, gubi dane; onaj čiji je *tren* mjesec, gubi nedjelje; onaj čiji je *tren* godina, gubi mjesece i onaj čiji je *tren* čitav život, gubi godine, a onaj koji nema *trena* nema ni života i gubi ahiret. A samouzdizanje ukazuje na uskost nečijeg *trena* i na neznatnost njegovog znanja. Onaj koji nema *trena* lišen je njega samo dok njegova bolest traje, sve dok nad njim vlada njegova životinjska priroda. Jer nije moguće da se kapija nevidljivog svijeta (*gajba*) i njegovih tajni otvori sve dok u srcu ima žudnje.³⁴ Što se tiče kapije osvjeđujućeg znanja o Bogu, ona se ne otvara sve dok srce gleda prema bilo čemu u svijetu, vidljivom ili nevidljivom.

I znaj u vezi s ovim stvarima (povjerenim nam od Boga – dužnosti vjerezakona), ako ih osoba traži i izvrši, bez duhovne težnje (*himma*) za bilo kakvim poduhvatom osim nade za Džennetom, ona je obožavatelj (*abid*), prijatelj vode i mihraba. S druge strane, ako je nečija težnja povezana s nečim što je iznad obožavanja bez potrebne pripreme za tim, ništa mu se neće otkriti i njegova namjera mu neće pribaviti dobit. Baš naprotiv, takva osoba slična je bolesnom čovjeku. Njegova snaga i kapaciteti u potpunosti će se poništiti i njegova će volja, duhovna težnja (*himma*) i mogućnost djelovanja postati ozbiljno oštećeni. Kako on može dostići ono što traži samo sa svojim *himmetom*? Zbog toga su u pripremanju za potpunost (*kamilijet*) potrebni *himmet* i više od njega.³⁵ Ako on dostigne suštinu zbilje i njegova se

³³ El-Džili kaže: *Tren (waqt)* izraz je za tvoje stanje u vremenu. Stanje se ne veže ni za prošlost ni za budućnost. To je postojanje između dva nepostojanja. Ako je tvoj *tren* izvor tvoga stanja, ti si sin svoga *trena* i tvoj *tren* određuje šta si ti, jer on je postojeći a ti si nepostojeći, ti si opsjena a on je stvarnost. Ako je tvoj *tren* pokorost i osvjeđočenje podesno robovanju u svakom stanju, onda si ti od onih koji istrajavaju. A ako je suprotno tome, onda si ti jedan od prolaznih. U prvom slučaju tvoj *tren* je blizina, u drugom udaljenost: u svakom slučaju *tren* će ti dati svoj doživljaj. Ako je tvoj *tren* blizina, tvoj doživljaj je iz Prisustva blizine, a ako je udaljenost, tvoj doživljaj je iz Prisustva udaljenosti. I ko god žali za prošlošću, ispunjava sadašnji *tren* prošlošću, on je od udaljenih, jer je skliznuo od onoga što sadašnje stanje zahtijeva i zauzeo se onim što se neće vratiti. Ovo je srž nepostojanja. I svako ko se zauzme budućnošću u istom je stanju.

³⁴ El-Džili kaže: *Sve dok u srcu ima žudnje* – jer je žudnja (*šahwa*), kao što šejh kaže, ograničena prirodna želja. Prema tome, žudnja se ne pridružuje nečemu, osim po naklonosti prirodnog nagona. Ako čovjek otkrije naklonost ka nečemu bez učešća prirodnog nagona – kao što je, naprimjer, naklonost apstraktnim značenjima i uzvišenim duhovnim zbiljama, naklonost savršenstvu, osvjeđočenju i Božanskom Znanju – onda ne treba uzmicati od ove naklonosti.

³⁵ El-Džili kaže: *Himmet i više od njega* – a to je vanjski ibadet kojim se usavršava spoljašnjost.

namjera rastvori – a dostizanje onoga što je iznad ovoga nema granica – postizatelj kaže: “Nije pravilno drugačije osim ovako, i samo zbog zadivljenosti koja slijedi po odstranjivanju zastora.” Jer preko znanja koje se dostiže u osvjedočenju on se okreće da se suoči s Onim koji je iznad svake pojavnosti: Istinitim (Bogom) koji je iznad svih pojava. Jer Pojavni, iako je Jedan u Bitku, beskrajan je u svojim aspektima. To su Njegovi tragovi u nama.³⁶ A ipak je spoznavalac žedan stalno i uvijek i žudnja i strahopoštovanje drže se Njega stalno i zauvijek. Zbog toga neka se trude trudbenici i natječu natjecatelji.

Neka su blagoslovi i mir Božiji na našeg prvaka Muhammeda, na njegovu porodicu i odabrane ashabe.

Neka je slava Allahu, Gospodaru svih svjetova!

³⁶ El-Džili kaže: *To su Njegovi tragovi u nama*, Njegova Svojstva nisu upotpunjena osim u nama. Tako da mi Njemu dajemo Svojstva a On nama daje Biće. Ako postizanje onoga što je iznad ovoga nema granice, to je zbog toga što (svako) osvjedočenje ishodi u suočavanju s još uzvišenijim osvjedočenjem. I tako je to bez kraja.